

Biblijskim putom nade

U Buli proglašenja Redovnog jubileja godine 2025. *Spes non confundit* – »Nada ne razočarava« (usp. Rim 5, 5) papa Franjo izrazio je želju da »ovaj Jubilej bude svima prilika za oživljavanje nade«¹. Pogled suvremenoga čovjeka izgubio je sjaj. Zamagljen strahom, nesigurnošću, očajem, skepsom i pesimizmom, teško u pukotinama i krhotinama ljudskih stradanja i patnji koje obilježavaju i ovo, naše vrijeme otkriva sjeme nade posijano u srcu svakoga čovjeka. U ovom promišljanju želimo se zaputiti putom nade i u Božjoj riječi iznova otkriti razloge i ispunjenje čovjekovih nadanja.

Ususret nadi

I ova Jubilarna godina započela je otvaranjem Svetih vrata u bazilici svetoga Petra u Rimu. Riječ je o lijepom i snažnom simbolu prijelaza i ulaska u novi život. Otvoriti širom vrata, prijeći prag sadašnjosti i hrabro zakoračiti u budućnost ispunjenu nadom poziv je koji nerijetko susrećemo i u *Svetom pismu*. Stoga u ovom hodu nade želimo poći upravo od toga simbola. No za razliku od Svetih vrata koja otvaramo kako bismo, prolazeći kroz njih, simbolizirali obnovu i ulazak u novi život, u ovom promišljanju želimo poći od vrata kroz koja je potrebno izići, jer iz osobnoga iskustva znamo da nema ulaska u novi život bez bolnoga, ali iscjeljujućega iskustva izlaska.

O tome svjedoči prorok Ezekiel koji je živio i djelovao u vremenu po mnogočemu sličnomu našem. Bez države i kralja, bez svetoga grada i Hrama, bez svećenika i žrtve, narod se u izgnanstvu na bolan i dramatičan način suočavao sa svojom sadašnjošću, pogledom usmjerenim s jedne strane prema prošlosti obilježenoj svakodnevnim zlom i promašajima, a s druge prema budućnosti prožetoj nesigurnošću i neizvjesnošću.² U tom teškom i prijelomnom vremenu, odveden u izgnanstvo 597. god. pr. Kr., pozvan je za proroka i poslan »narodu odmetničkom« i »sinovima tvrdokorna pogleda i okorjela srca« (usp. Ez 2, 3–4). Kao čuvar doma Izraelova i tješitelj, Ezekiel

¹ FRANJO, *Bula proglašenja Redovnog jubileja godine 2025. »Spes non confundit«*, br. 1. Dostupno na: <https://ika.hkm.hr/novosti/bula-proglasenja-jubileja-2025-spes-non-confundit-2/> (26. 2. 2025.).

² B. LUJIĆ, *Starozavjetni proroci*, Zagreb, 2004., 261.

je poticao narod na izlazak iz zatvorenosti u prošlosti prožetoj nevjernošću Bogu i njegovoj ljubavi te na ulazak u budućnost prihvaćanjem sadašnjosti kao vremena pročišćenja i novoga početka.

U tom svjetlu bremenita je značenjem i riječ koju Ezekiel u viđenju prima od Gospodina (usp. Ez 12, 2–7). Prorok Ezekiel treba danju pripremiti zavežljaj i oponašati odlazak u izgnanstvo prokapajući noću rukama rupu u zidu. S motrišta scen-skoga učinka gesta je izvanredna: izlazak čovjeka kroza zid, umjesto kroz vrata kuće upućuje na rupu koja će biti otvorena na gradskim zidinama.³ U tom trenutku Ezekiel se već nalazio u izgnanstvu zajedno sa svojim sunarodnjacima koji su bez poteškoća mogli razumjeti značenje te geste.

U prethodnom viđenju (usp. Ez 8, 8) prorok je probio zid u unutrašnjosti hrama u kojem su se skrivali starješine kako bi vidio opacine i gnusobe zbog kojih će morati izići iz grada koji je neprijatelj opsjedao, a sada to isto čini pred kućom doma Izraelova koji je željno iščekivao povratak u domovinu. Zanimljivo je uočiti sedmerostruko ponavljanje izraza »njima na oči«. Barem netko iz naroda odmetničkoga, koji ima oči, a ne vidi, vidjevši prorokovo djelovanje, postaviti će si pitanje o njegovu značenju koje sam Bog daje: Prorok je postavljen kao znamenje domu Izraelovu u nadi da će se netko istinski, prije ili kasnije, otvoriti poslušnosti Božjoj riječi. No poput Ezekielu koji je izišao pokrivena lica da ne vidi zemlju, tako će i kralj Sidkija⁴ sa zavežljajem na ramenima po mrkloj noći prokopati zid i izići pokrivajući lice rukama, vjerojatno da ga ne prepoznaju, a potom će uhićen u blizini Jerihona biti oslijepljen i odveden u Riblu, gdje će uskoro i umrijeti. Za razliku od naroda koji u progonstvu još može progledati, za kralja Sidkiju već je kasno. Narodu, koji umjesto da se vratio iz prvoga progonstva, 587. god. pr. Kr. pridružuju se novi prognanici. U izgnanstvu utučen i razočaran, ugaslih nadanja i neispunjenih obećanja, suočavao se s pitanjem vlastite budućnosti. U tom bolnom iskustvu napuštenosti prorok Ezekiel poziva narod na istinsko otvaranje poslušnosti Božjoj riječi i na novi izlazak.

Kao pojedinci i kao članovi društvene i eklezijalne zajednice suočavamo se s krizama koje i u našem srcu nerijetko siju beznađe, zamračuju pogled vjere, otežavaju hod na putu življenja Božje riječi, oslabljuju duh u borbi za istinu. No u svjetlu Ezekielove geste možda je i ovo, naše vrijeme prilika za novi izlazak ususret nadi. Vrijeme izlaska u kojem smo pozvani pripremiti svoj zavežljaj dobro promišljajući što ćemo u njega staviti, prokopati rupe u zidovima unutar kojih smo se čvrsto zatvorili tražeći zaštitu i sigurnost, a riskirajući umiranje. U povijesti spasenja prije ulaska u obećanu zemlju i prije ispunjenja obećanja nalazi se izlazak koji poziva na preuzimanje odgovornosti i na povratak izvornim načelima i autentičnim vrijednostima.

³ Slijedimo interpretaciju O. PETTIGIANI, *Ezechiele. Introduzione, traduzione e commento*, Cinisello Balsamo (Milano), 2024., 119–120.

⁴ Na mjesto kralja Jojakina, koji se 597. god. pr. Kr. predao, Babilonci postavljaju kralja Sidkiju. Zbog uskraćivanja plaćanja vazalskoga danka Babilonci će ponovno napasti Jeruzalem (588.) i nakon jednopolgodišnjega opsjedanja zauzeti ga u ljetu 588. god.

Tako je i u našem ljudskom i vjerničkom hodu. Prije prolaska kroz vrata koja vode u budućnost potrebno je izići iz prošlosti i u susretu »licem u lice« sa sadašnjosti te u istini o samome sebi u svojem »ovdje« i »sada« otkrivati nove putove nade, nove mogućnosti i nove perspektive. Sveta godina vrijeme je novoga izlaska u kojem nas Gospodin poziva na povratak k samima sebi, na obnovu vjernosti savezu ljubavi, na razlučivanju bitnoga od nebitnoga koje nosimo u svom zavežljaju, na otkrivanju sjemena nade u osobnim granicama i krizama i na pronalaženje smisla. Upravo na to poziva nas i papa Franjo: »Polazak na put karakteristično je za one koji traže smisao života. Pješačko hodočašće veoma je prikladno za ponovno otkrivanje vrijednosti tišine, truda i usredotočenosti na ono bitno.«⁵

Otkrivanje sjemena nade

U tom otkrivanju sjemena nade pomoći će nam Propovjednik koji dobro nam poznato promišljanje o ispraznosti života započinje sljedećim riječima: »Sve ima svoje doba i svaki posao pod nebom svoje vrijeme.« (Prop 3, 1) U tom naslovu autor otkriva ključ razumijevanja čovjekova života i djelovanja koje će u redcima 2 – 8 prikazati u nizu od četrnaest parova glagola koji opisuju čovjekove egzistencijalne situacije. Riječ je o događajima vezanima za obiteljski, poslovni, politički i društveni život. To su, dakako, primjeri kojima autor, simboličnom uporabom brojeva,⁶ obuhvaća cjelokupan čovjekov život. Tako je u neumoljivom protjecanju vremena opisano cjelokupno čovjekovo najzahtjevnije i najznačajnije djelovanje između rođenja i smrti, ljubavi i mržnje, rata i mira.⁷

U tom iskustvu fragmentarnosti, monotonije i protjecanja vremena Propovjednik se pita: »Koja je poslaniku korist od njegovih napora?« (Prop 3, 9) Riječ je o egzistencijalnom pitanju smisla ljudskoga života koje si i sami postavljamo, posebice u vrijeme kriza, beznađa, trpljenja... Iako će u redcima 10 – 14 odgovoriti na njega tvrdeći da je sve što Bog čini prikladno u svoje vrijeme, da nema druge sreće osim veseliti se i činiti dobro za svojega života i da se svemu onomu što Bog čini ne može ništa ni dodati ni oduzeti, potpuni odgovor pronaći ćemo upravo u prvom retku: »Sve ima svoje doba i svaki posao pod nebom svoje vrijeme.« Iako se na prvi pogled pojmovi »doba« i »vrijeme« mogu činiti sinonimima koje je autor upotrijebio radi izbjegavanja dvostrukoga ponavljanja iste riječi, nemaju identično značenje. Imenica *zēmān* označava 'određeno vrijeme', 'ugovoreno vrijeme' i sadrži aspekt trajanja. Druga je imenica *ʿēt* i ima značenje 'pravo vrijeme', 'povoljna prilika'. *Septuaginta* prvi pojam prevodi riječju *hrónos* kojom označava kronološki aspekt, a drugi riječju *kairós* koja upućuje na aspekt izvanrednosti, rijetkosti, jedinstvenosti i neponovljivosti.⁸

⁵ FRANJO, *Bula proglašenja Redovnog jubileja godine 2025. »Spes non confundit«*, br. 5.

⁶ Brojevi sedam i četrnaest u *Svetome pismu* simboliziraju puninu, potpunost, totalitet, savršenstvo.

⁷ S. PARISI, *Qohelet. Introduzione, traduzione e commento*, Cinisello Balsamo (Milano), 2017., 74–75.

⁸ *Isto*, 72.

Jedna je od uzrečica suvremenoga čovjeka: »Nemam vremena!« To je *zē mān/ hrónos* koji nas guta kao što je u grčkoj mitologiji bog vremena Kronos, iz straha da ga ne svrgnu s prijestolja, progutao svu svoju djecu. No u tom protjecanju vremena, koje poput Propovjednika nerijetko doživljavamo kao isprazno i jednolično, krije se i naš *ʿēt*, naš *kairós*. Nije li Jubilarna godina milosno i blagoslovljeno vrijeme koje se krije u svakodnevici našega života u kojoj smo pozvani otkrivati sjeme nade, nove mogućnosti i povoljne prilike. Upravo u vremenu rađanja i umiranja, sađenja i čupanja, ubijanja i liječenja, rušenja i građenja, plača i smijeha, tugovanja i plesanja, traženja i gubljenja, čuvanja i odbacivanja, šutnje i govorenja, ljubljenja i mržnje, rata i mira... (usp. Prop 3, 2–8), u kojem se suočavamo sa svojom nesavršenošću i ograničenjima svojega bića, možemo prepoznati i svoj *kairós* koji Bog pred nama iznova otvara te u njemu prepoznati vrijeme promjene pogleda i rađanja novih obzorja iz već posijana sjemena nade.

Ispunjenje čovjekovih nadanja

Puninu života rođena iz sjemena nade otkrivamo u Kristovu križu, kao što i sam Papa kaže: »Nada se, naime, rađa iz ljubavi i temelji se na ljubavi koja izvire iz Srca Isusova probodena na križu.«⁹ U Jubilarnoj godini Papa nas je pozvao da budemo opipljivi znakovi nade za mnogu braću i sestre u teškim uvjetima, misleći posebice na zatvorenike, bolesnike, mlade, migrante, starije osobe, djedove i bake te siromašne.¹⁰ Riječ je o onima koje *Sveto pismo* naziva »Božjim siromasima«, tj. o osobama bez prava, bez zaštite, bez sigurnosti, bez nade, bez budućnosti. No u toj tami napuštenosti i samoće, beznađa i smrti, nesigurnosti i straha, s kojom se u svom životnom i vjerničkom hodu suočava svaki čovjek, nastanio se Bog objavljujući se, u smrti i uskrснуću svojega Sina, kao jedino i konačno ispunjenje svih čovjekovih nadanja. O tome svjedoči evanđelist Marko prikazujući Isusovu smrt na križu kao objavu Boga ljubavi koji silazi u tamu čovjekova srca i života rađajući ga na novi život i objavljujući mu da sve, pa čak i tama i smrt ulaze u Božji spasenjski naum ljubavi.

Naime u Markovu izvješću o Isusovoj smrti Isus umire na križu u potpunoj tami i napuštenosti. Od šeste do devete ure tama je nastala po svoj zemlji, a o devetoj uri Isus povika iza glasa: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« (Mk 15, 34) Na križu Marko prikazuje, paradoksalno, misterij Boga koji je odlučio boraviti u tma-stom oblaku (usp. 1 Kr 8, 12 i 2 Ljet 6, 1).¹¹ Marko dakle prikazuje Isusa potpuno sama: učenici su ga napustili, protivnici su ga osudili, a čini se da ni Otac ne odgovara na njegov vapaj. U svjetlu Amosova (usp. 8, 9) i Joelova (usp. 2, 1–2.10) proroš-

⁹ FRANJO, *Bula proglašenja Redovnog jubileja godine 2025. »Spes non confundit«*, br. 3.

¹⁰ Usp. isto, br. 10–15.

¹¹ Slijedimo interpretaciju Massima GRILLIJA koju donosi u: Il rantolo di un morente o le doglie di una partoriente? La morte di Gesù nella tradizione sinottica e in Giovanni, u: S. ZENI, CH. CURZEL (ur.), *La speranza della croce*, Bologna, 2017., 55–71., ovdje 57–58.

tva Marko prikazuje Isusovu smrt kao tamu i osudu. Paradoksalno, u toj tami i napuštenosti rimski satnik prepoznaje Božju nazočnost. Vidjevši ga da tako izdahnu, reče: »Zaista, ovaj čovjek bijaše Sin Božji!« (Mk 15, 33) »Bog silazi u tamu osamljena i napuštena čovjeka, prigiba se ondje gdje je ljudski poraz apsolutan, da bi pokazao da i tmine ulaze u njegov naum i da imaju smisao. Smrt nije više smrt otkad u njoj boravi Bog. Bog se nastanio u srcu neuspjeha raspetoga Mesije, preobražavajući ga u plodonosan događaj.«¹²

U tom bolnom vapaju Raspetoga sadržani su svi vapaji siromašnih, sva pitanja beznadnih i nadanja očajnih. Isusov vapaj na križu svjedočanstvo je Božje solidarnosti s raspetima svakoga vremena i Božje ljubavi prema, u očima ovoga svijeta, najmanjima i posljednjima koji ga zazivaju. U tom svjetlu možemo reći da je križ u *Evangelju po Marku* najviša objava Božjega i čovjekova lica, temelj i ispunjenje čovjekovih nadanja. Jer u križu koji je znak Božje nemoći i svemoći nijedna suza nije uzalud prolivena, nijedan vapaj nije zaboravljen, nijedna nada nije izgubljena.¹³

Stoga je Sveta godina poziv i prilika da otkrivajući u Kristu, raspetu i uskrsu, ispunjenje svih svojih nadanja, kao »hodočasnici« nade pođemo ususret braći i sestrama, posebice onima na čijem je licu Raspeti utisnuo obrisе svojega lica i da na putovima ovoga svijeta i suvremenoga čovjeka osmijehom, gestom prijateljstva, bratskim pogledom, iskrenim slušanjem, nesebičnim služenjem... sijemo sjeme nade, vjerodostojno i privlačno svjedočeci vjeru i ljubav koju nosimo u svojim srcima.¹⁴

¹² Isto, 57.

¹³ Usp. M. GRILLI, »Paradosso« e »mistero«. *Il Vangelo di Marco*, Bologna, 2012., 103.

¹⁴ FRANJO, *Bula proglašenja Redovnog jubileja godine 2025*. »Spes non confundit«, br. 18.